

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Мета статті полягає у розкритті значення Закону України «Про адміністративну процедуру» для захисту права людської гідності у сфері публічного адміністрування.

Методологія. Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, а зокрема: компаративний, системно-структурний, формально-логічні методи: дедукція, індукція, аналіз та синтез. Їхнє використання дало змогу проаналізувати досліджувану проблематику у єдності її юридичної форми та соціального змісту, а також системно та послідовно підійти до розкриття поставлених завдань дослідження.

Результати. У першому розділі статті охарактеризовано нормативне регулювання права людської гідності на рівні законодавства України, відзначено особливе значення рішень Конституційного Суду України у розкритті змісту та ролі цього фундаментального права людини у системі прав людини, а також наголошено на обмеженості його розуміння в Україні, що як наслідок призводить до відсутності захисту права людської гідності під час адміністративних процедур.

Другий розділ статті присвячений з'ясуванню сутності вимоги щодо того, аби публічна адміністрація при здійсненні адміністративної процедури завжди бачила у людині суб'єкта права. Ця вимога ґрунтується на праві людської гідності. Вона забороняє перетворювати будь-яку людину на об'єкт у державних процедурах, принижувати її гідність до статусу речі.

Третій розділ статті присвячений дослідженню механізмів захисту права людської гідності, які закладені у Законі України «Про адміністративну процедуру». Доведено те, що цей Закон містить низку положень, які спрямовані на забезпечення дотримання права людської гідності приватної особи в адміністративній процедурі. Зокрема, йдеться про право бути заслуханим, вимогу щодо своєчасності розгляду справи приватної особи публічною адміністрацією, вимога пропорційності, вимога відкритості адміністративної процедури та інші ідеї, які забезпечують служіння публічної адміністрації людині, її потребам, правам та законним інтересам.

Висновки. У висновках до статті констатовано те, що Закон України «Про адміністративну процедуру» закладає якісно нову юридичну основу адміністративної процедури, яка орієнтована на потреби приватної особи. Ця новизна відображається, насамперед, у таких принципах адміністративної процедури як: гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; своєчасності і розумного строку; безсторонності (неупередженості) адміністративного органу; добросовісності і розсудливості; пропорційності; відкритості; презумпція правомірності дій та вимог особи тощо. Цей Закон України орієнтований на захист приватної особи у сфері публічного адміністрування, а насамперед, на захист права її людської гідності від порушення рішеннями, діями чи бездіяльністю публічної адміністрації.

Ключові слова: людська гідність, публічне адміністрування, адміністративні процедури, приватна особа, права і свободи людини.

**Кравченко Михайло
Георгійович,**

*доктор юридичних наук,
професор кафедри теорії
та історії права*

*Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський
національний*

*економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
старший науковий*

*співробітник Інституту
права Київського
національного*

*університету імені Тараса
Шевченка*

*orcid.org/0000-0002-3909-4599
m.g.kravchenko@ukr.net*

1. Вступ

Однією із визначних подій цього року стало прийняття довгоочікуваного Закону України «Про адміністративну процедуру» (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022). Пройшовши тривалий двадцяти трьох річний шлях, цей Закон України нарешті отримав свій офіційний статус та з часом (з 15.12.2023) зможе стати юридичною основою для будь-якої адміністративної процедури, яка буде здійснюватися кожним суб'єктом публічної адміністрації.

Крім запровадження єдиних вимог для адміністративної процедури здобутком цього Закону є також орієнтація на європейські стандарти публічного адміністрування та європейську адміністративно-правову доктрину. Це пов'язано із тим, що цей Закон заснований на німецькій доктрині адміністративного права, яка відображена у Федеральному Законі «Про адміністративні процедури» (Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG)) (VwVfG).

Окремо хотілося б звернути увагу на людиноцентричність Закону України «Про адміністративну процедуру». Основною метою цього Закону є захист прав, свобод та законних інтересів приватної особи у сфері публічного адміністрування. Насамперед, це стосується захисту права людської гідності, яка може порушуватися під час адміністративних процедур. Варто відзначити те, що наразі в Україні існує занадто вузьке розуміння права людської гідності. Часто зміст цього права обмежується змістом ст. 28 Конституції України (Конституція України, 1996; Чижмарь, 2018). Якщо говорити конкретніше, то під час адміністративних процедур людина може не піддаватися катуванням, жорстокому та нелюдському поводженню. Однак, це не означає того, що право її людської гідності є захищеним. Публічна адміністрація може і без катувань, тортур та інших фізичних чи психічних знущань порушити право людської гідності. Саме тому у межах цієї статті ми спробуємо з'ясувати те, які механізми захисту права людської гідності закладено у Законі України «Про адміністративну процедуру».

При проведенні дослідження ми орієнтувалися на низку наукових досліджень, які присвячені з'ясуванню

сутності та змісту права людської гідності, а також вимогам, які висуваються до адміністративної процедури.

По-перше, йдеться про низку фундаментальних досліджень німецьких колег, присвячених Загальному адміністративному праву, а зокрема: Г. Вольфа, О. Бачофа, Р. Штобера, Е. Шмідта-Ассманна, Й. Пудельки, (Вольф, Бачоф, Штобер, 2007; Шмідт-Ассманн, 2009; Пуделька, 2021) та ін.

По-друге, праці вітчизняних вчених-адміністративістів, у яких сформовано вчення про сучасне адміністративне право України, а саме: Р.С. Мельника, С.О. Мосьондза, В.В. Галуцьки (Мельник, 2018; Мельник, Мосьондз, 2018; Галуцько, Діхтієвський, Кузьменко, 2018) та ін.

По-третє, німецькі дослідження, у яких сформоване вчення про право людської гідності, а зокрема: Г. Дюрига, Б. Ладвіга, Ю Вольпа (Дюриг, 1956; Ладвіг, 2010; Вольп, 2006) та ін.

По-четверте, вітчизняні дослідження, які присвячені праву людської гідності, а саме: П.М. Рабіновича, Н.Г. Шукліної, О.В. Совгирі, Р.С. Мельника; М.Г. Кравченка, О.І. Косілової (Рабінович, 2004; Совгиря, Шукліна, 2019; Р.С. Мельник, 2022; Кравченко, Косілова, 2020) та ін.

По-п'яте, рішення Конституційного Суду України, присвячені тлумаченню змісту права людської гідності та його місця у системі прав людини (Рішення КСУ у справі № 5-р/2018, 2018).

По-шосте, рішення Федерального конституційного суду Німеччини щодо тлумачення права людської гідності, а саме: рішення у справі Мефісто (BVerfGE 30, 173 – Mephisto), рішення у справі Лебаха (BVerfGE 35, 202 – Lebach).

Мета статті полягає у розкритті значення Закону України «Про адміністративну процедуру» для захисту права людської гідності у сфері публічного адміністрування.

2. Право людської гідності: нормативне закріплення, зміст, проблема розуміння

Попри те, що право людської гідності є одним із фундаментальних прав будь-якої людини, яке вимагає абсолютного захисту з боку держави, в Україні наразі не сформовано ні чіткого вчення про сутність і зміст цього найголовнішого права людини, ні розуміння того, як держава має забезпечувати його абсолютний захист. Так, в Основному Законі України ми можемо знайти лише лаконічні формулювання, які на конституційному рівні відображають окремі властивості цього фундаментального права кожної людини: а) людська гідність є однією із найвищих соціальних цінностей в Україні (ч. 1 ст. 3); б) кожен має право на повагу до його гідності (ч.1 ст. 28); в) будь-хто не має права посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ч.2 ст. 68); г) за посягання на честь і гідність Президента України винуваті особи притягаються до відповідальності на підставі закону (ч. 2 ст. 105) (Конституція України, 1996).

Окреме значення для розкриття сутності права людської гідності, його місця у системі прав людини має рішення Конституційного Суду України

у справі № 5-р/2018 від 22 травня 2018 року, в якому Конституційний Суд визначив такі властивості цього права кожної людини: а) конституційну цінність, яка наповнює сенсом людське буття; б) фундамент для усіх інших конституційних прав; в) мірило визначення сутності інших прав людини; г) критерій допустимості можливих обмежень прав людини (Рішення КСУ у справі № 5-р/2018).

Окремі положення щодо права людської гідності містить Цивільний кодекс України, а зокрема: а) визнає її недоторканість (ч. 2 ст. 297); б) неприпустимість поведіння чи покарання щодо фізичної особи, яка принижує її гідність (ч. 2 ст. 289); в) розглядає її як особисте немайнове благо (ч. 1 ст. 201); г) визнає за нею статус найвищої соціальної цінності (ч. 2 ст. 201) (ЦК України, 2003).

Немає однозначності та чіткості щодо розуміння права людської гідності й у вітчизняній літературі. Це право людини або розглядають у якості сукупності високих моральних, світоглядних, професійних якостей людини (Рабінович, 2004), або як сукупність особистих прав і свобод, реалізація яких дозволяє кожній людині стати, бути і залишатися особистістю (Совгіря, Шукліна, 2019) тощо.

Роблячи певний підсумок з приводу наведеного, відзначимо те, що аналіз законодавства України не дає вичерпного уявлення про зміст права людської гідності та межі його правової охорони. Звичайно, це не означає того, що характеристики права людської гідності, які закріплені у Конституції, законах України та рішенні Конституційного Суду України, є помилковими. Людська гідність, звичайно, є однією із найвищих соціальних цінностей в Україні, наповнює сенсом людське буття, є фундаментом інших прав людини, мірилом визначення їхньої сутності, критерієм можливості/доцільності їхнього обмеження, є недоторканою тощо. Однак, кожна із цих характеристик права людської гідності потребує пояснення, з точки зору того, до чого вона зобов'язує державу та її органи, інституції громадянського суспільства, приватних осіб. Для цього необхідно детально розробити фундаментальне вчення про право людської гідності, де розтлумачити різноманітні аспекти реалізації цього фундаментального права кожної людини. Варто відзначити те, що цю роботу у значній мірі зроблено у Німеччині, де вчення про право людської гідності ґрунтується не лише на лаконічному формулюванні ст. 1 Основного Закону Німеччини (Конституція Німеччини, 1949), а й спирається на рішення Федерального Конституційного Суду, наприклад, рішення у справі Мефісто (BVerfGE 30, 173 – Mephisto) або рішення у справі Лебаха (BVerfGE 35, 202 – Lebach) та фундаментально розроблене доктринальне вчення, насамперед, у працях Г. Дюрига (Дюриг, 1956). В цілому, вчення про право людської гідності у Німеччині налічує тисячі сторінок, де детально та послідовно пояснюється історія становлення вчення про це право людини, його сутність, взаємодія з іншими правами людини, межі правової охорони, а також обов'язки суб'єктів публічної влади щодо його абсолютного захисту.

На наше переконання, аби дійсно забезпечити виконання головного конституційного обов'язку держави щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини має бути сформоване ґрунтовне, європейсько-орієнтоване вчення про кожне окреме право людини. Насамперед, це стосується права людської гідності, яке є фундаментом усіх інших прав людини. Таке вчення стане ідейною основою служіння держави людині. Провідну роль у цьому процесі має зайняти Конституційний Суд України, який у своїх рішеннях має конкретизувати окремі аспекти служіння держави людині у частині забезпечення права її гідності, у тому числі у сфері публічного адміністрування.

3. Право людської гідності зобов'язує публічну адміністрацію завжди бачити у людині суб'єкта права

Говорячи про адміністративну процедуру та її зв'язок з правом людської гідності, ми б хотіли звернути увагу на один аспект німецького вчення про це фундаментальне право людини, а саме на неприпустимість перетворення людини на об'єкт у державних процедурах. Як слушно зазначає Г. Дюриг: «Порушенням, яке суперечить людській гідності як такій є перетворення конкретної людини на об'єкт державної процедури» (Дюриг, 1956). Право людської гідності вимагає того, аби людина завжди залишалася суб'єктом права, який має власну позицію щодо конкретної справи, власні інтереси, суб'єктивне право надати свої пояснення щодо провадження, яке стосується її права та інтересів, а також право розраховувати на те, що суб'єкт владних повноважень врахує ці пояснення при прийнятті рішення по справі. Це право, на думку вченого, стосується як сфери судочинства, так і сфери публічного адміністрування.

Як справедливо звертає увагу Е. Шмідт-Ассманн, бесіда з громадянином відображає реальне місце громадянина в державі (Шмідт-Ассманн, 2009). Інакше кажучи, якщо аргументи приватної особи не враховуються публічною адміністрацією, якщо рішення у справі щодо неї приймається без її залучення, то немає підстав говорити про демократію, права людини, повагу до людської гідності у такій державі.

Тому Г. Дюриг слушно звертає увагу на те, що відмова приватній особі у праві бути заслуханою публічною адміністрацією автоматично веде до нікчемності адміністративного акту, який приймається щодо неї (Дюриг, 1956).

Право бути заслуханим є процесуальним правом приватних осіб у сфері публічного адміністрування, яке нормативно відображено у § 28 Федеральному Законі «Про адміністративні процедури» (VwVfG).

Досліджуючи його реалізацію у сфері публічного адміністрування, Й. Пуделька звертає увагу на наступне: а) це одне із найважливіших процесуальних прав у адміністративній процедурі; б) воно надає не лише можливість приватній особі висловити свою позицію та аргументи з приводу адміністративної процедури, яка стосується її прав, свобод та інтересів, а також є інструментом для з'ясування обставин справи; в) забезпечення реалізації цього

права приватної особи цілковито залежить від суб'єкта публічної адміністрації. Саме він має у розумний строк, який необхідний для вирішення справи, надати можливість приватній особі, якої стосується майбутній адміністративний акт, можливість надати свої пояснення по справі; г) такі пояснення зацікавленої приватної особи можуть мати усну чи письмову форму, надаватися по телефону або іншим не забороненим законом способом; д) можливі виключення щодо реалізації цього права, наприклад, коли суб'єкт публічної адміністрації має діяти негайно та прийняти адміністративний акт з метою захисту публічних інтересів; е) безпідставне ненадання цього права приватній особі веде до визнання прийнятого адміністративного акту протиправним та надає право приватній особі, якої він стосується, його оскаржити (Пуделька, 2021).

4. Механізми захисту права людської гідності приватної особи у Законі України «Про адміністративну процедуру»

Увесь цей Закон України орієнтований на захист приватної особи у сфері публічного адміністрування. Тому він цілковито спрямований на захист права людської гідності. Це пов'язано із тим, що базовими принципами адміністративної процедури визначено: принцип верховенства права (ст. 5); принцип юридичної визначеності (ст. 4); принцип рівності перед законом (ст. 7), принцип безсторонності (неупередженості) адміністративного органу (ст. 9); принцип добросовісності та розсудливості (ст. 10) (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022) тощо. Як видно із цього переліку принципів адміністративної процедури, така процедура орієнтована на якісно інші орієнтири, аніж ті, які традиційно до неї висувалися до прийняття вказаного Закону України. У цій частині йдеться про принципи: законності, обґрунтованості та доцільності (Малишев, Москалюк, 2010). При цьому, ми маємо зважати на те, що вказані принципи нікуди не зникли з системи вимог до адміністративної процедури, адже вони закріплені у ст. ст. 6, 8 та 11 Закону України «Про адміністративну процедуру». Однак, система принципів адміністративної процедури значно розширилася, стала більше орієнтованою на служіння людині, утвердженню та забезпеченню її прав, свобод та інтересів у сфері публічного адміністрування.

Водночас хотілося б звернути увагу на окремі положення вказаного Закону України, які, на наш погляд, безпосередньо спрямовані на захист права людської гідності, адже сприяють тому, що за людиною завжди визнається статус суб'єкта права у сфері публічного адміністрування.

Насамперед, це положення ст. 17, яка присвячена механізму гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022). Вона є юридичною основою права кожного бути заслуханим у разі можливості прийняття публічною адміністрацією адміністративного акта, який може негативно вплинути на право, свободу чи законний інтерес особи.

Окремо хотілося б звернути увагу на положення ст. 13 цього Закону України, згідно із яким адміністративний орган вирішує справу своєчасно, а саме до

настання обставин, за яких прийняття адміністративного акта може втратити актуальність (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022). Це положення є надзвичайно прогресивним, адже орієнтує розгляд адміністративної справи на потреби приватної особи, а не на законодавчо встановлені строки її розгляду публічною адміністрацією.

Захист права людської гідності здійснюється також через інші принципи адміністративної процедури: безсторонності (неупередженості) адміністративного органу (ст. 9); пропорційності (ст. 11); відкритості (ст. 12); презумпція правомірності дій та вимог особи (ст. 15) (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022).

Вказані принципи адміністративної процедури у своїй сукупності закладають ідейну та юридичну основу служіння публічної адміністрації приватній особі у сфері публічного адміністрування з метою виконання конституційного обов'язку держави, в особі публічної адміністрації, щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

5. Висновки

Проведене дослідження дає змогу сформулювати наступні висновки та узагальнення.

1. Попри те, що право людської гідності є одним із фундаментальних прав будь-якої людини, яке вимагає абсолютного захисту з боку держави, в Україні, наразі не сформовано ні чіткого вчення про сутність і зміст цього найголовнішого права людини, ні розуміння того як держава має забезпечувати його абсолютний захист. На наше переконання, в Україні має бути сформоване ґрунтовне, європейсько-орієнтоване вчення про кожне окреме право людини. Насамперед, це стосується права людської гідності, яке є фундаментом усіх інших прав людини. Таке вчення стане ідейною основою служіння держави людині. Провідну роль у цьому процесі має зайняти Конституційний Суд України, який у своїх рішеннях має конкретизувати окремі аспекти служіння держави людині у частині забезпечення права її гідності, у тому числі у сфері публічного адміністрування. Адже людська гідність не є виключно конституційною цінністю. Вона має гарантуватися на будь-якому рівні у будь-якій сфері діяльності суспільства та держави.

2. Право людської гідності зобов'язує публічну адміністрацію завжди бачити у людині суб'єкта права, який має власну позицію щодо конкретної справи, власні інтереси, суб'єктивне право надати свої пояснення щодо провадження, яке стосується її права та інтересів, а також право розраховувати на те, що суб'єкт публічної адміністрації врахує ці пояснення при прийнятті рішення по справі.

3. Закон України «Про адміністративну процедуру» закладає якісно нову юридичну основу адміністративної процедури, яка орієнтована на потреби приватної особи. Ця новизна відображається, насамперед, у таких принципах адміністративної процедури як: гарантування права особи на

участь в адміністративному провадженні; своєчасності і розумного строку; безсторонності (неупередженості) адміністративного органу; добросовісності і розсудливості; пропорційності; відкритості; презумпція правомірності дій та вимог особи тощо. Цей Закон України орієнтований на захист приватної особи у сфері публічного адміністрування, а насамперед, на захист права її людської гідності від порушення рішеннями, діями чи бездіяльністю публічної адміністрації. Таким чином, Закону України «Про адміністративну процедуру» є засобом конкретизації вимог Основного Закону України щодо поваги до людської гідності кожного. Отже, порушення зазначених у вказаному Законі України принципів адміністративної процедури є не тільки незаконними, а й неконституційними.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 27.09.2022).
2. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG) : vom 25.05.1976 (Stand am 04. Mai 2021). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/VwVfG.pdf> (дата звернення: 31.10.2021) (дата звернення: 27.09.2022).
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР, станом на 1 січня 2020 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2022).
4. Конституція України. Науково-практичний коментар Станом на 20 травня 2018 р. За заг. ред. Чижмарь К. І. та Лавриновича О. В. Київ : Видавничий дім, «Професіонал», 2018. 290 с.
5. Hans J. Wolff, Otto Bachof, Rolf Stober, Martin Müller. Verwaltungsrecht, 3 Bde., Bd.1. C.H. Beck, 2007. 711 s.
6. Шмідт-Ассманн Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання: основні засади та завдання систематики адміністративного права / Ебергард Шмідт-Ассманн [пер. знім. Г.Рижков, І.Сойко, А.Баканов]; відп. ред. О. Сироїд. [2-ге вид., перероблене та доповнене]. Київ: «К.І.С.», 2009. 552 с.
7. Пуделька Й. Административное право Германии. Том 1 Право административных процедур. Общее административное право. Инфотропик Медиа, 2021. 416 с.
8. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та інші]; за заг. ред. І.С. Гриценка. Київ, Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
9. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваїте, 2014. 376 с.
10. Мельник Р.С., Мосьондз С.О. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб./ за ред. Р.С. Мельника 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер; Буква Закону, 2018. 344 с.
11. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
12. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
13. Dürig G. Der Grundrechtssatz von der Menschenwürde: Entwurf eines praktikablen Wertsystems der Grundrechte aus Art. 1 Abs. I in Verbindung mit Art. 19 Abs. II des Grundgesetzes. Archiv des öffentlichen Rechts. Vol. 81 (N.F. 42), No. 2 (1956). S. 117–157.

14. Ladwig B. Menschenwürde als Grund der Menschenrechte? ZPTh Jg. 1. Heft 1/2010. S. 51–69.
15. Volp U. Die Würde des Menschen. Ein Beitrag zur Anthropologie in der Alten Kirche. Brill, Leiden/Boston, 2006. 466 s.
16. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: навч. посіб. Київ: Атіка, 2004. 464 с.
17. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 556 с.
18. Основні права людини: німецько-український правовий вимір : монографія / за ред. Мельника Р. С. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.
19. Кравченко М.Г., Косілова О.І. Право людської гідності крізь призму рішень Конституційного Суду України та Федерального Конституційного Суду Німеччини. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 75. С. 50–58.
20. Кравченко М. Г. Право людської гідності як фундамент прав людини, мірило визначення їх сутності та критерій допустимості обмежень прав і свобод людини. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 79. С.26–33.
21. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–VIII.URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/5-r2018> (дата звернення: 27.09.2022).
22. BVerfGE 30, 173 – Mephisto. URL: <http://www.servat.unibe.ch/dftr/bv030173.html> (дата звернення: 27.09.2022).
23. BVerfGE 35, 202 Lebach. URL: <https://www.servat.unibe.ch/dftr/bv035202.html> (дата звернення: 27.09.2022).
24. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV, станом на 28 жовтня 2021 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.09.2022).
25. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gesetze-iminternet.de/gg/BJNR000010949.html> (дата звернення: 27.09.2022).
26. Малишев Б.В., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): Навч. посіб. / За заг. ред. Б.В. Малишева. Київ: Реферат, 2010. 260 с.

References:

1. On administrative procedure: Law of Ukraine dated February 17, 2022 No. 2073-IX (2022). Retrieved September 27, 2022 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> [in Ukrainian].
2. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG) : vom 25.05.1976, Stand am 04. Mai 2021 (1976). Retrieved September 27, 2022 from <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/VwVfG.pdf> [in German].
3. Constitution of Ukraine from June 28 1996, 254-к/96-ВР (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). No 30. Art. 141. Retrieved September 27, 2022 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. Chyzhmar', K. I., Lavrynovycha, O. V.(2018) Konstytutsiya Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar Stanom na 20 travnya 2018 r. Kyiv : Vydavnychyy dim, «Profesional», 2018. 290 p. [in Ukrainian].
5. Wolff, H.J., Bachof O., Stober, R., Müller, M. (2007). Verwaltungsrecht, 3 Bde., Bd.1. C.H. Beck, 711 s. [in German].

6. Schmidt-Assmann, E. (2009) Zahal'ne administratyvne pravo yak ideya vrehulyuvannya: osnovni zasady ta zavdannya systematyky administratyvnoho prava [General administrative law as an idea of regulation: the basic principles and objectives of the system of administrative law] / Eberhard Schmidt-Assmann [per. znim. H. Ryzhkov, I. Soyko, A. Bakanov]; vidp. red. O. Syroyid. [2-he vyd., pereroblene ta dopovnene]. Kyiv: «K.I.S.», 552 [in Ukrainian].
7. Pudel'ka, Y. (2021) Administrativnoye pravo Germanii. Tom 1 Pravo administrativnykh protsedur. Obshcheye administrativnoye pravo. [German administrative law. Volume 1 Law of administrative procedures. General administrative law.] Infotopik Media, 416 [in Russian].
8. Zahal'ne administratyvne pravo (2015): pidruchnyk [General administrative law: textbook] / [Hrytsenko I.S., Mel'nyk R.S., Pukhtets'ka A.A. ta inshi]; za zah. red. I.S. Hrytsenka. Kyiv, Yurinkom Inter, 568 [in Ukrainian].
9. Mel'nyk, R. S., Bevzenko, V. M. (2014) Zahal'ne administratyvne pravo : navch. posib. [General administrative law: textbook] / za zah. red. R. S. Mel'nyka. Kyiv : Vaite, 376 [in Ukrainian].
10. Mel'nyk, R.S., Mos'ondz, S.O. (2018) Administratyvne pravo Ukrayiny (u skhemakh ta komentaryakh): navch. posib. [Administrative law of Ukraine (in schemes and comments): textbook. manual] / za red. R.S. Mel'nyka 2-he vyd., pererob. i dopov. Kyiv: Yurinkom Inter; Bukva Zakonu, 344 [in Ukrainian].
11. Mel'nyk, R. S. (2018) Zahal'ne administratyvne pravo v pytannyakh i vidpovidyakh : navch. posib. [General administrative law in questions and answers: textbook] Kyiv: Yurinkom Inter, 308 [in Ukrainian].
12. Administratyvne pravo Ukrayiny (2018). Povnyy kurs : pidruchnyk [Administrative law of Ukraine. Full course: textbook] / V. Halun'ko, P. Dikhtyevs'kyi, O. Kuz'menko, S. Stetsenko ta in. Kherson : OLDI-PLYUS, 446 [in Ukrainian].
13. Dürig, G. (1956) Der Grundrechtssatz von der Menschenwürde: Entwurf eines praktikablen Wertsystems der Grundrechte aus Art. 1 Abs. I in Verbindung mit Art. 19 Abs. II des Grundgesetzes. Archiv des öffentlichen Rechts. Vol. 81 (N.F. 42), No. 2. S. 117–157. [in German].
14. Ladwig, B. (2010) Menschenwürde als Grund der Menschenrechte? ZPT Th Jg. 1. Heft 1/2010. S. 51–69. [in German].
15. Volp, U. (2006) Die Würde des Menschen. Ein Beitrag zur Anthropologie in der Alten Kirche. Brill, Leiden/Boston, 466 s. [in German].
16. Rabinovych, P.M., Khavronyuk, M.I. (2004) Prava lyudyny i hromadyanyna [Human and citizen rights: education]: navch. posib. Kyiv: Atika, 464 p. [in Ukrainian].
17. Sovhyrya, O.V., Shuklina, N.H. (2019) Konstytutsiynе pravo Ukrayiny [Constitutional law of Ukraine]. Povnyy kurs: navch. posib. Kyiv: Yurinkom Inter, 556 s. [in Ukrainian].
18. Mel'nyk, R. S. Osnovni prava lyudyny: nimets'ko-ukrayins'kyi pravovyy vymir [Basic human rights: the German-Ukrainian legal dimension] : monohrafiya / za red. Mel'nyka R. S. Odesa : Vydavnychyy dim «Hel'vetyka». 404 p. [in Ukrainian].
19. Kravchenko, M.H., Kosilova, O.I. Pravo lyuds'koyi hidnosti kriz' pryzmu rishen' Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny ta Federal'noho Konstytutsiynoho Sudu Nimechchyny [The right to human dignity through the prism of decisions of the Constitutional Court of Ukraine and the Federal Constitutional Court of Germany]. Zhurnal skhidnoyevropeys'koho prava. №75. P. 50–58. [in Ukrainian].
20. Kravchenko M. H. (2020) Pravo lyuds'koyi hidnosti yak fundament prav lyudyny, mirylo vyznachennya yikh sutnosti ta kryteriy dopustymosti obmezhen' prav i svobod lyudyny [The right of human dignity as the foundation of human rights, measured the definition of their essence and the criterion of admissibility of restrictions on human rights and freedoms]. Zhurnal skhidnoyevropeys'koho prava. №79. S. 26–33. [in Ukrainian].

21. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case based on the constitutional submission of 49 People's Deputies of Ukraine regarding compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of Clause 12 of Section I of the Law of Ukraine "On Amending and Recognizing Some Legislative Acts of Ukraine as Having Lost their Validity" dated December 28, 2014 No. 76 –VIII (2018). Retrieved September 27, 2022 from <https://ccu.gov.ua/dokument/5-r2018> [in Ukrainian].

22. BVerfGE 30, 173 – Mephisto. Retrieved September 27, 2022 <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv030173.html> [in German].

23. BVerfGE 35, 202 – Lebach. Retrieved September 27, 2022 <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv035202.html> [in German].

24. Civil Code of Ukraine from January 16 2003, No 435-IV (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). No 40–44. Art. 356. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

25. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Retrieved September 27, 2022 <https://www.gesetze-iminternet.de/gg/BJNR000010949.html> [in German].

26. Malyshev, B.V., Moskalyuk, O.V. Zastosuvannya norm prava (teoriya i praktyka) [Application of legal norms (theory and practice)]: Navch. posib. / Za zah. red. B.V. Malysheva. Kyiv: Referat, 2010. 260 s. [in Ukrainian].

THE LAW OF UKRAINE «ON ADMINISTRATIVE PROCEDURE» AS AN INSTRUMENT FOR THE PROTECTION OF THE RIGHT OF HUMAN DIGNITY IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION

Mykhailo Kravchenko,

Doctor of Law, Professor at the Department of Theory and History of Law of the Institute of Law of Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman,

Senior Researcher of the Institute of Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv

orcid.org/0000-0002-3909-4599

m.g.kravchenko@ukr.net

Purpose. The purpose of the article consists in revealing the significance of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" for the protection of the right to human dignity in the field of public administration.

Methodology. Research methodology consists of general and special methods of scientific knowledge, and in particular: comparative, systemic-structural, formal-logical methods: deduction, induction, analysis and synthesis. Their use made it possible to analyze the investigated problem in the unity of its legal form and social content, as well as systematically and consistently approach the disclosure of the research tasks.

Results. The first section of the article describes the normative regulation of the right to human dignity at the level of Ukrainian legislation, notes the special importance of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine in revealing the content and role of this fundamental human right in the human rights system, and also emphasizes the limitations of its understanding in Ukraine, which as a result leads to the lack of protection of the right to human dignity during administrative procedures.

The second section of the article is devoted to clarifying the essence of the requirement that the public administration, when carrying out an administrative procedure, always sees a person as a subject of law. This demand is based on the right of human dignity. It prohibits turning any person into an object in state procedures, degrading his dignity to the status of a thing.

The third section of the article is devoted to the study of the mechanisms of protection of the right to human dignity, which are laid down in the Law of Ukraine "On Administrative Procedure". It has been proven that this Law contains a number of provisions aimed at ensuring compliance with the right to human dignity of a private person in the administrative procedure. In particular, it is about the right to be heard, the requirement for the timeliness of consideration of a private person's case by the public administration, the requirement for proportionality, the requirement for the openness of the administrative procedure and other ideas that ensure the service of the public administration to the person, his needs, rights and legitimate interests.

Conclusions. *In the conclusions to the article, it is stated that the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" establishes a qualitatively new legal basis for administrative procedure, which is focused on the needs of a private person. This novelty is reflected, first of all, in such principles of administrative procedure as: guaranteeing the right of a person to participate in administrative proceedings; timeliness and reasonable term; impartiality (impartiality) of the administrative body; good faith and prudence; proportionality; openness; presumption of legality of the person's actions and demands, etc. This Law of Ukraine is focused on the protection of a private person in the field of public administration, and first of all, on the protection of his right to human dignity from violation of the decisions, actions or inaction of the public administration.*

Key words: human dignity, public administration, administrative procedures, private person, human rights and freedoms.